
**สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
ในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก**

**EDUCATION SITUATION PROBLEM AND THE WAY OF PHRAPARIYATIDHAMMA
SCHOOL MANAGEMENT IN BORDER DISTRICT TAK**

พระครูอนุถาวรการ ผาสุกกาโม (แก้วปัญญา)*

ผศ. ดร.ปจวรีย์ ผลประเสริฐ**

ผศ.ธีระ ภัคดี***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก 2) ศึกษาปัญหาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร / เจ้าอาวาส ครูพระผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก ในเขต 5 อำเภอ จาก 16 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2550 จำนวน 136 รูป และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 14 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอเมืองชายแดน จังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ งานบริหารวิชาการ
2. ปัญหาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดนจังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ งานบริหารวิชาการ

* มหาวิทยาลัย สาขาการบริหารการศึกษา

** ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

*** ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

3. แนวทางพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอ
ชายแดน จังหวัดตาก 4 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ

3.1.1 ร่วมกับสถาบันศึกษาที่มีความพร้อม เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องหลักการบริหารหลักสูตร

3.1.2 ส่วนกลางปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

3.1.3 ปรับหลักสูตรให้เป็นภาษาถิ่น

3.2 ด้านการบริหารงบประมาณ

3.2.1 ควรมีการจัดทำรายงานสถานการณ์ใช้จ่ายเงิน ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด
รวมทั้งปรับปรุงข้อมูลงบประมาณ และการเงิน รวมทั้งทรัพย์สินต่างๆ ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

3.2.2 ควรมีการประชุมเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเป็นประจำ เพื่อการควบคุมกำกับ
และการรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ รวมทั้งจัดให้มีระบบการควบคุมกำกับให้เป็นตามแผน

3.2.3 จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงานด้านบัญชี

3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล

3.3.1 จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรตามกรอบภารกิจที่รับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่
พัฒนาจิตสำนึก รวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

3.3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดการประเมินผลบุคลากรสถานศึกษาก่อนที่จะเข้า
สอนตามชั้นเรียนให้ตรงกับความสามารถ

3.3.3 ควรจัดให้มีหน่วยงานภายนอกมาประเมินบุคลากรภายในสถานศึกษา

3.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป

3.4.1 ควรจัดทำแผนการปฏิบัติและจัดลำดับความสำคัญของงานให้สอดคล้อง
เหมาะสมกับสถานการณ์ ความต้องการของสถานศึกษา

3.4.2 ผู้บริหารและครูผู้สอนควรมีการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานในสถานศึกษา
ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงาน

3.4.3 จัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยและนำเอาเทคโนโลยีมาจัดทำเป็น
ข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

3.4.4 ควรมีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการ
จัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

คำสำคัญ : สภาพ / ปัญหา / แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษา

ABSTRACT

The purpose of this study were 1) to study condition the Phrapariyattithamma school administration in border district of Tak province 2) to study administrative problems of Phrapariyattithamma school in border district Tak province, 3) to obtain guidance for development of Phrapariyattithamma school is administration in border district of Tak province. The data was collected from 136 abbots, the monks who teach in the Phrapariyattithamma school in border district, and 17 experienced administrators. Questionnaires and interview form were used in collecting data and the data was analysed by using percentage, mean, and standard deviation.

The results were as follow;

1. The administrative condition of the Phrapariyattithamma school in border district Tak province was in medium level, the most of items were rated at medium level, the highest mean was academic administration.
2. The administrative problems of the Phrapariyattithamma school in border district of Tak province were in medium level, the highest mean was academic administration.
3. The guidance for development of the Phrapariyattithamma school is administration in border district of Tak province were in 4 aspects;
 - 3.1 Academic Administration
 - 3.1.1 Coordinate with experienced organizations for the training of curriculum administration.
 - 3.1.2 Improve the Phrariyattidhommas is curriculum to be hormone with the local basic characteristic.
 - 3.1.3 Adjust the curriculum to wake it suit with the local language.
 - 3.2 Budget Administration
 - 3.2.1 Report of budget spending should be set and update.
 - 3.2.2 Official should set the meeting for controlling and reporting the budget.
 - 3.2.3 Train a staff as are accountant.
 - 3.3 Personel Adminstration
 - 3.3.1 Personel development plan should be set.

3.3.2 Administrators should evaluate the personel who can do the right job.

3.3.3 External evaluator should be set for evaluation the personel in school.

3.4 General Administration

3.4.1 Operstional planning should be set and setting priority that suitable with situation and school need.

3.4.2 Administrator and teachers should be trained and should do field trips for gaining the experience.

3.4.4 Coordinate with local Administration Organization should be settled for participatory in Phrapariyattithamma school.

KEYWORD : SITUATION / PROBLEM / THE WAY OF

PHRAPARIYATTIDHSMMA SCHOOL MANAGEMENT

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพราะการศึกษาเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคนเพราะคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ดังที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นรวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุ่ลวง และในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็น โอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน โลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษามีนโยบายที่จะพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ จึงได้ทำนโยบายการปฏิรูปการศึกษาโดยจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และเร่งขยายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

สำหรับการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ในปัจจุบันได้ขยายกว้างขึ้น มีทั้งการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา การขยาย การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ดังกล่าวประสบปัญหาในด้านต่างๆ เพราะการจัดการศึกษาให้แก่ พระภิกษุ สามเณรเป็นการจัดแบบให้เปล่าจึงทำให้ขาดงบประมาณในการจัดการศึกษาและ ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์แม้จะประสบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา ของพระสงฆ์มากเพียงใด การจัดการศึกษาให้พระภิกษุ สามเณรก็ต้องดำเนินการต่อไปเพื่อมุ่งให้ พระภิกษุ สามเณร ได้พัฒนาตนเองประพฤติกติและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นศาสนทายาทที่ดี และนำความรู้จากการศึกษาไปพัฒนาสังคมตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กรมวิชาการ 2544 : 7) โดยในปัจจุบันการศึกษาของพระสงฆ์ ดำเนินการภายใต้ข้อบังคับแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ พ.ศ. 2527 ซึ่งพื้นฐานการศึกษา เล่าเรียนพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ปฏิบัติ ปริยัติ ปฏิบัติเวช การศึกษาหรือปริยัติถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการศึกษาทั้งภาษาบาลีและคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเรียกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี และในปี 2514 กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้เรียนวิชาสามัญควบคู่กันไปด้วย (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์ 2537 : 5)

การบริหารการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นรูปแบบหนึ่งใน ระบบโรงเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาวิชาสามัญควบคู่กับ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี โดยการสนับสนุนจากราชการและมีวัตถุประสงค์ให้ พระภิกษุ สามเณรเรียนรู้ทั้งทางโลก และทางธรรม อีกทั้งมุ่งให้นำหลักธรรมไปเผยแพร่อบรม สั่งสอนประชาชนกับทั้งสามารถดำรงตนได้ตามสมควรกับสมณะวิสัยในยุคข้อมูลข่าวสารและหาก พระภิกษุ สามเณร ไม่สามารถอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ได้เมื่อลาสิกขาสู่เพศคฤหัสถ์ก็สามารถนำ ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ (วิชัย ธรรมเจริญ 2542 :1) กระบวนการ บริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมใช้แนวทางการบริหารการศึกษาของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาปรับใช้ โดยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด การศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 4 กลุ่มงาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องบริหารงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 – 33)

จากสภาพการบริหารการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน สำนักศาสนศึกษาตามวัดต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่การเรียนการสอนยังขาดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลค่อนข้างต่ำซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนนักเรียนปริยัติธรรมที่สอบไล่ได้ โดยเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 40 ของจำนวนนักเรียนที่สอบ (กรมการศาสนา 2537 : 64) โรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่สามารถทำให้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีผู้เรียนจำนวนมากได้ก็เนื่องมาจากปัจจัยสำคัญคือ ขาดแคลนอาคาร สถานที่ งบประมาณ อุปกรณ์การศึกษา และการประชาสัมพันธ์ (จำเริญ เสกธีระ 2538 : 9)

จังหวัดตากเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการเปิดการเรียนการสอนให้กับพระภิกษุ สามเณรในรูปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งโดยเฉพาะอำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง ผลการสำรวจการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมของการปกครองคณะสงฆ์อำเภอชายแดน จังหวัดตาก พบว่า (สำนักงานเลขาธิการคณะอำเภอแม่สอด – พบพระ 2549 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

1. การศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษายังไม่เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องกับการศาสนาเท่าที่ควร
2. ในด้านปัจจัยพื้นฐานในการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลียังมีความเหมาะสมน้อย โดยเฉพาะด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคลากร การบริหารทั่วไปยังไม่สอดคล้องกับเกณฑ์
3. ในด้านกระบวนการบริหารการศึกษา อยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมทั้ง 3 ด้าน คือ การบริหาร และการบริหารการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การศึกษา
4. สภาพการบริหารการศึกษา ยังมีความเหมาะสมน้อย การบริหารการศึกษายังไม่ทั่วถึงคุณภาพยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

นอกจากนี้ยังพบว่า การศึกษาของพระภิกษุ สามเณรทางการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี และการศึกษาแผนกสามัญศึกษาขาดการวิจัย และประเมินผลที่ชัดเจน ยังมีงบประมาณ และการบริหารงานที่จำกัด ทำให้มีการพัฒนาด้านคุณภาพไม่มากนัก และยังพบว่าการศึกษาโดยสถาบันสงฆ์เป็นหัวข้อที่ยังไม่มีการวิจัยศึกษาอย่างจริงจัง (สำนักงานเลขาธิการคณะจังหวัดตาก 2548 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหาร การศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก เพื่อเป็นแนวทางแก้ไข ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีคุณภาพและส่งผล ต่อการพัฒนาบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตากให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอ ชายแดน จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอ ชายแดน จังหวัดตาก
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขต อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกำหนดกรอบเนื้อหาการวิจัย
2. ในการศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียน พระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ
 - ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขต อำเภอชายแดน จังหวัดตาก ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร / เจ้าอาวาส ครูพระผู้สอนโรงเรียน พระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก ในเขต 5 อำเภอ จาก 16 โรงเรียนในปีการศึกษา 2550 จำนวน 136 รูป
 - 1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม
 - 1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยเดินทางไปยัง โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในเขตอำเภอชายแดนจังหวัดตาก หลังจากแจกแบบสอบถามแล้ว 1 สัปดาห์ ผู้วิจัยทำการเก็บแบบสอบถามอีกครั้ง
 - 1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้
 - 1.4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่และหาร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

1.4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตาราง ประกอบคำบรรยาย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก

2.1 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2550 จำนวน 17 ท่าน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก โดยการไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. สภาพ ปัญหาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก

จากผลการวิจัยเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า สภาพการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตากในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากระบวนการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมใช้แนวทางการบริหารการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาปรับใช้ ตามความในมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงนั้น ภารกิจการบริหารและจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา อีกทั้งการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักหรือภารกิจหลักของสถานศึกษาที่จะต้องมีการจัดการและดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนท้องถิ่น และมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งใน

ประกาศะโพธิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า งานวิชาการมีค่าเฉลี่ยในการดำเนินงานมากที่สุด อย่างไรก็ตามงานวิชาการถึงแม้จะมีการปฏิบัติงานมากที่สุด แต่ก็เป็งานที่มีปัญหามากเช่นกัน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัญหาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดนจังหวัดตาก ในภาพรวมจำแนกตามงานบริหารทั้ง 4 งาน อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ งานบริหารวิชาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่างานวิชาการเป็งานที่สำคัญ มีขอบข่ายและภารกิจด้านการบริหารงานหลายอย่าง เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ฯลฯ จึงทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานที่มอบหมาย ต้องจัดอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง จัดแผนการสอนที่เป็นระบบ สม่่าเสมอ มีนโยบายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคล้อยสังฆะมาศ (2547 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานวิชาการ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์แนวนโยบาย และทิศทางการบริหารงานวิชาการไม่ชัดเจน งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดทำเอกสารหลักสูตรเพิ่มเติมในการให้บริการแก่ครู ขาดห้องปฏิบัติการและอาคารสถานที่ใช้ การจัดแผนการเรียนไม่เพียงพอขาดครูและบุคลากรที่มีคุณภาพ และขาดเครื่องมือที่ได้มาตรฐานในการวัดผลการเรียนรู้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยพระมหาจำเริญ ปะการะโพธิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ที่พบปัญหาด้านงานวิชาการว่า ไม่มีการวางแผนงานวิชาการที่เป็นระบบและชัดเจนไว้ล่วงหน้า ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ โดยตรงช่วยงานส่งเสริมและพัฒนาด้านวิชาการ ด้านงานธุรการ ขอบข่ายการวางแผนงานธุรการ โดยเฉพาะ และกาปฏิบัติงานไม่เป็นระบบ

2. แนวทางการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดนจังหวัดตาก

2.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ จากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการบริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในด้านนี้ คือ ร่วมกับสถาบันศึกษาที่มีความพร้อม เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องหลักการบริหารหลักสูตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในปัจจุบันนี้โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ใช้แนวทางการบริหารการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาปรับใช้ ตามความในมาตรา 39 แห่ง

การประชุมชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจการนำหลักสูตรไปใช้และอันดับที่ 3 การส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ศึกษาหลักสูตรและคู่มือครูก่อนทำการเข้าสอน

2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ จากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในด้านนี้ คือ ควรมีการจัดทำรายงานสถานการณ์ใช้จ่ายเงินตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งปรับปรุงข้อมูลงบประมาณ และการเงินรวมทั้งทรัพย์สินต่างๆ ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลีได้รับงบประมาณ เงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนน้อยกว่าแผนกสามัญ ซึ่งกรมศาสนา (2537 : 1 – 5) จะพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาตามกำลังงบประมาณที่ได้รับและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกลางกำหนด โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำอำเภอจะได้รับเงินอุดหนุนไม่น้อยกว่า 30,000 บาท ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการเท่าที่ควร ทำให้การจัดทำค่าใช้จ่ายเงินของโรงเรียนไม่เป็นปัจจุบันเพราะได้รับเงินอุดหนุนมาตั้งแต่ต้นปีการศึกษาใช้เพียงไม่กี่เดือนก็หมดแล้ว จะทำรายงานอีกครั้งก็เมื่อใกล้จะต้นปีการศึกษาเพื่อขอรับเงินอุดหนุนใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เอกสิทธิ์ มณีสาย (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การบริหารงานด้านการบริหารงานธุรการการเงินและบริการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาพรวมประสบผลสำเร็จค่อนข้างต่ำ

2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล จากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหาร การศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในด้านนี้ คือ จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร ตามกรอบภารกิจที่รับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ พัฒนาจิตสำนึก รวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่าง ต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคลากรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของพี สอนน้องเมื่อผู้ใดสอบไล่ได้ชั้นใด เจ้าอาวาสก็จะใช้ให้สอนในชั้นที่ต่ำกว่าประกอบครูผู้สอนยังมี ภาระส่วนตนในการที่จะต้องชวนชวนศึกษาให้ตนมีความรู้ในทางพระปริยัติธรรมที่สูงขึ้นจึงต้อง ทุ่มไปกับการสอนและอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ เจ้าอาวาสมักใช้वानให้ครูสอนพระปริยัติธรรมไปปฏิบัติ ศาสนกิจอื่นๆ ทำให้ครูสอนไม่สามารถทำหน้าที่สอนอย่างถาวร ได้ยิ่งกว่าในส่วนภูมิภาคปัญหา การขาดแคลนครูขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอนและการขาดแรงจูงใจในการสอน (ประมวล ยั่งยืน 2536 : 28 – 29) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของพระครูสุวรรณฉัตรธรรม (2538 : 56) ที่ได้กล่าวว่า ครูพระผู้สอนขอทุนไปศึกษาต่อทำให้ต้องเปลี่ยนครูใหม่ส่วนครูฆราวาสก็ขอเงิน ค่าตอบแทนเพิ่มเพราะค่าครองชีพสูงขึ้น ซึ่งทางวัดก็เข้าใจแต่ให้สูงไม่ได้ เนื่องจากต้องรับภาระ หลายด้าน โดยเฉพาะพระเณรที่มาเรียนยังขาดปัจจัยใช้ในการครองสมณะและการจ้างครูมาสอน แต่เดิมให้ค่าตอบแทนชั่วโมง 30 บาท และขอเพิ่มเป็นชั่วโมงละ 50 บาท ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ บุคลากรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถดำเนินงานตามขอบข่าย / ภารกิจ ด้านบุคลากรให้ประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระภราดร สุชากุล (2547 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัญหาในการบริหารงานงานบุคลากรที่พบมาก คือ ขาดการวางแผนงาน บุคลากร ให้ระบบอุปถัมภ์ ไม่มีระเบียบที่แน่นอนในการคัดเลือก ขาดการประชาสัมพันธ์ในการ สมัครคัดเลือกบุคลากร และขาดแคลนครูผู้สอน สายวิชาสามัญ อัตราจ้างเงินเดือนต่ำเกินไป ขาดงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรมีการประเมินการปฏิบัติงานบุคลากรไม่เพียงพอ บุคลากร ขาดความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ และเป็นเหตุให้บุคลากรลาออกพ้นจากตำแหน่ง

2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป จากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหาร การศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในด้านนี้ คือ ควรจัดทำแผนการปฏิบัติงาน และจัดลำดับความสำคัญของงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ ความต้องการของสถานศึกษาซึ่ง แนวทางพัฒนาในข้อนี้สอดคล้องกับขอบข่าย / ภารกิจด้านการบริหารงานทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 33 – 73) เรื่องการกำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดและพัฒนาการศึกษาของ สถานศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามความต้องการ ของผู้เรียนและท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวทางของเขตพื้นที่การศึกษา และแนวทางพัฒนาในข้อนี้ยัง สอดคล้องกับผลการวิจัยปัญหาการศึกษาในด้านการบริหารงานทั่วไปที่พบว่า การดำเนินการจัดการศึกษา ไม่หลากหลายเป็นไปตามศักยภาพของสถานศึกษาและไม่สอดคล้องตามความต้องการของท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก มีปัญหาหลายประการที่ทำให้การพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมอำเภอชายแดน จังหวัดตาก ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอชายแดน จังหวัดตาก ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพ และปัญหาการปฏิบัติงานพบว่า การบริหารด้านวิชาการ มีสภาพการปฏิบัติงานและปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น และมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น และการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนและบริหารไม่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง สมควรดำเนินการพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ควรร่วมกับสถานศึกษาที่มีความพร้อม เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องหลักการบริหารหลักสูตร

1.2 ส่วนกลางปรับปรุงหลักสูตรของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมให้สอดคล้องกับท้องถิ่น และผู้สอนควรมีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น

1.3 ผู้บริหารควรศึกษาปัญหาและรวบรวมข้อมูล เพื่อกำหนดทิศทางในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่แท้จริง

2. ด้านการบริหารงบประมาณ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพการปฏิบัติงานและปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการวางแผนและเสนองบประมาณตามความจำเป็นของสถานศึกษา และมีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับความต้องการในการบริหาร การศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบาย ปัญหาขาดการวิเคราะห์นโยบาย เป้าหมายแผนปฏิบัติการศึกษา และการจัดทำบัญชีการเงินไม่ครอบคลุมการรับเงินงบประมาณและรายจ่ายสมควรดำเนินการพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ควรมีการจัดทำรายงานสถานการณ์ใช้จ่ายเงิน ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งปรับปรุงข้อมูลงบประมาณ และการเงิน รวมทั้งทรัพย์สินต่างๆ ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

2.2 ควรมีการประชุมเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเป็นประจำเพื่อการควบคุม กำกับ และการรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ รวมทั้งจัดให้มีระบบการควบคุมกำกับให้เป็นไปตามแผน

2.3 ควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานด้านบัญชี

3. ด้านการบริหารบุคคล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานศึกษาดูตรวจสอบคุณสมบัติครูบุคลากรการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานตำแหน่ง ครูผู้สอนได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องปัญหา ครูผู้สอนขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานตามระเบียบวินัย และ ขาดการประเมินผลการปฏิบัติตามที่ความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ในมาตรฐานตำแหน่ง สมควร ดำเนินการพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้

3.1 จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรตามกรอบภารกิจที่รับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่พัฒนา จิตสำนึก รวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดการประเมินผลบุคลากรสถานศึกษาก่อนที่จะเข้าสอน ตามชั้นเรียนให้ตรงกับความสามารถ

3.3 ควรจัดให้มีหน่วยงานภายนอกมาประเมินบุคลากรภายในสถานศึกษา

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีการวางแผนตามกรอบงานเลขานุการจذبบุคคลให้ปฏิบัติงานธุรการ ตามระบบโดยยึดหลักความถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัด และคุ้มค่า มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ของนักเรียนเพื่อสามารถนำข้อมูลมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาผู้บริหารขาดความรู้ด้านการ วางแผนจذبบุคคลปฏิบัติงานธุรการตามระเบียบโดยยึดหลักความถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัด และ คุ้มค่า และกำหนดแผนการรับนักเรียนของสถานศึกษาเข้ารับบริการร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น ชุมชน สมควรดำเนินการพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้

4.1 ควรจัดทำแผนการปฏิบัติงานและจัดลำดับความสำคัญของงานให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสถานการณ์ตามความต้องการของสถานศึกษา

4.2 ผู้บริหารและครูผู้สอนควรมีการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงานในสถานศึกษาที่ ประสบความสำเร็จในการบริหารงาน จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยและนำเอา เทคโนโลยีมาจัดทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

4.3 ควรมีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาระบบ รูปแบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
2. ควรมีการศึกษาคารมีส่วนร่วมของบุคลากรทางการศึกษาที่จะพัฒนางานบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาคารบริหารการศึกษาในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะอย่างเจาะลึกเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมและกว้างขวาง ทั้งนี้อาจใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- การศาสนา,กรม. ประวัติการศึกษาของสงฆ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2537.
- คล้าย สังฆะมาศ. สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่มโรงเรียนที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.
- จำเริญ เสกธีระ. “ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของสงฆ์”, ไบลาณ. 13 (12) : 9 : ตุลาคม – พฤศจิกายน 2538.
- นายกรัฐมนตรื, สำนัก. (21 สิงหาคม 2007). **สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)**. [ออนไลน์].เข้าถึงได้จาก : www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p10/plan10/book.
- ประมวล ชัยยืน. “โครงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูสอนปริยัติธรรม”, ไบลาณ. 13 (13) : 28 – 29 ; กุมภาพันธ์ – มีนาคม 2536
- พระภราดร สุชากุล. สภาพและปัญหาในการบริหารงานบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนา กลุ่มโรงเรียนที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547
- พระมหาขวัญ ธิรม โน. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 2548.
- เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดตาก, สำนักงาน. **สภาพปัญหาการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมคณะสงฆ์จังหวัดตาก**. (เอกสารอัดสำเนา), 2548.
- เลขาเจ้าคณะอำเภอแม่สอด – พบพระ, สำนักงาน. **การบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมของการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ**. (เอกสารอัดสำเนา), 2549.
- วิชัย ธรรมเจริญ. **คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.
- วิชาการ, กรม. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. นนทบุรี : ไทยร่มเกล้า, 2544.
- ศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์, สำนักงาน. **การประชุมอวยความรู้พระสงฆาธิการจังหวัดนครสวรรค์**. นครสวรรค์ : สวรรค์วิถีการพิมพ์, 2537.
- เอกสิทธิ์ มณีสาย. **การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดพรหมวงศาารามเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก, 2546.